

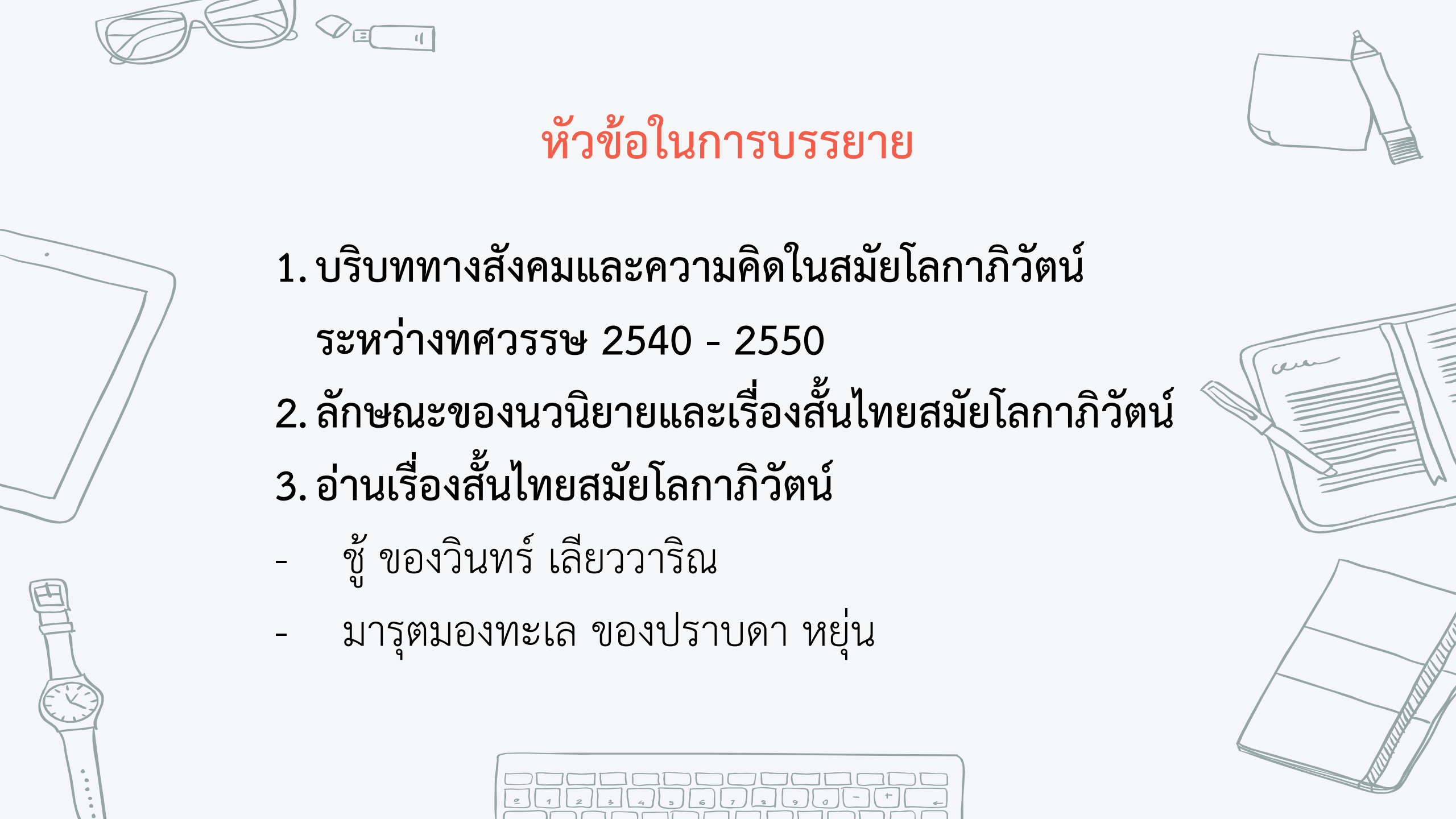
นวนิยายและเรื่องสั้นไทยยุคโลกาภิวัตน์

ทศวรรษ 2540

THI3316 นวนิยายและเรื่องสั้น
สัปดาห์ที่ 5

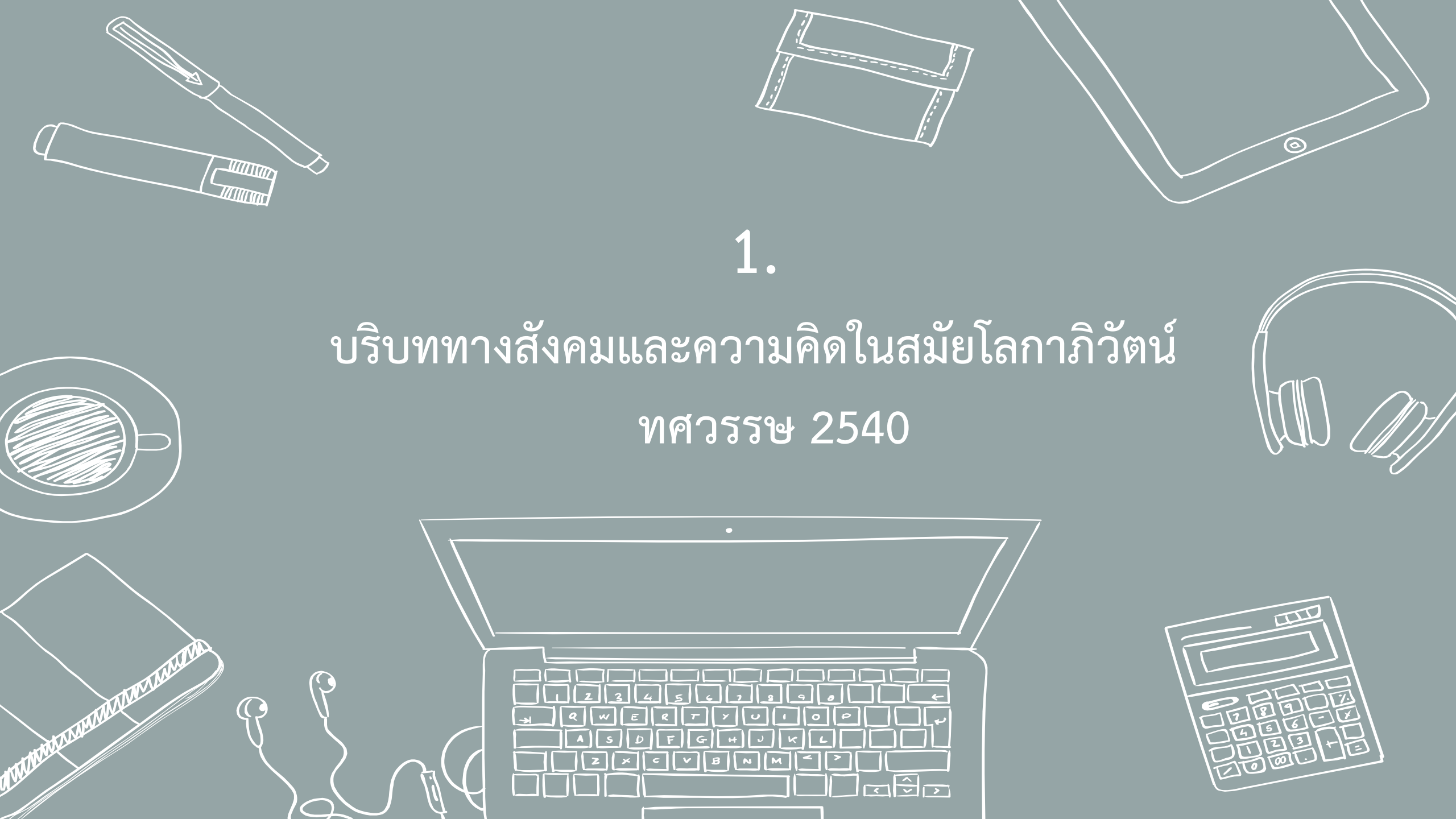
ผศ.ดร.ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก

หัวข้อในการบรรยาย

1. บริบททางสังคมและความคิดในสมัยโลกาภิวัตน์
ระหว่างทศวรรษ 2540 - 2550
2. ลักษณะของนวนิยายและเรื่องสั้นไทยสมัยโลกาภิวัตน์
3. อ่านเรื่องสั้นไทยสมัยโลกาภิวัตน์
 - ชู้ ของวินทร์ เลียววาริณ
 - มารุตมองทะเล ของปราบดา หยุ่น

1.

บริบททางสังคมและความคิดในสมัยโลกาภิวัตน์

ทศวรรษ 2540

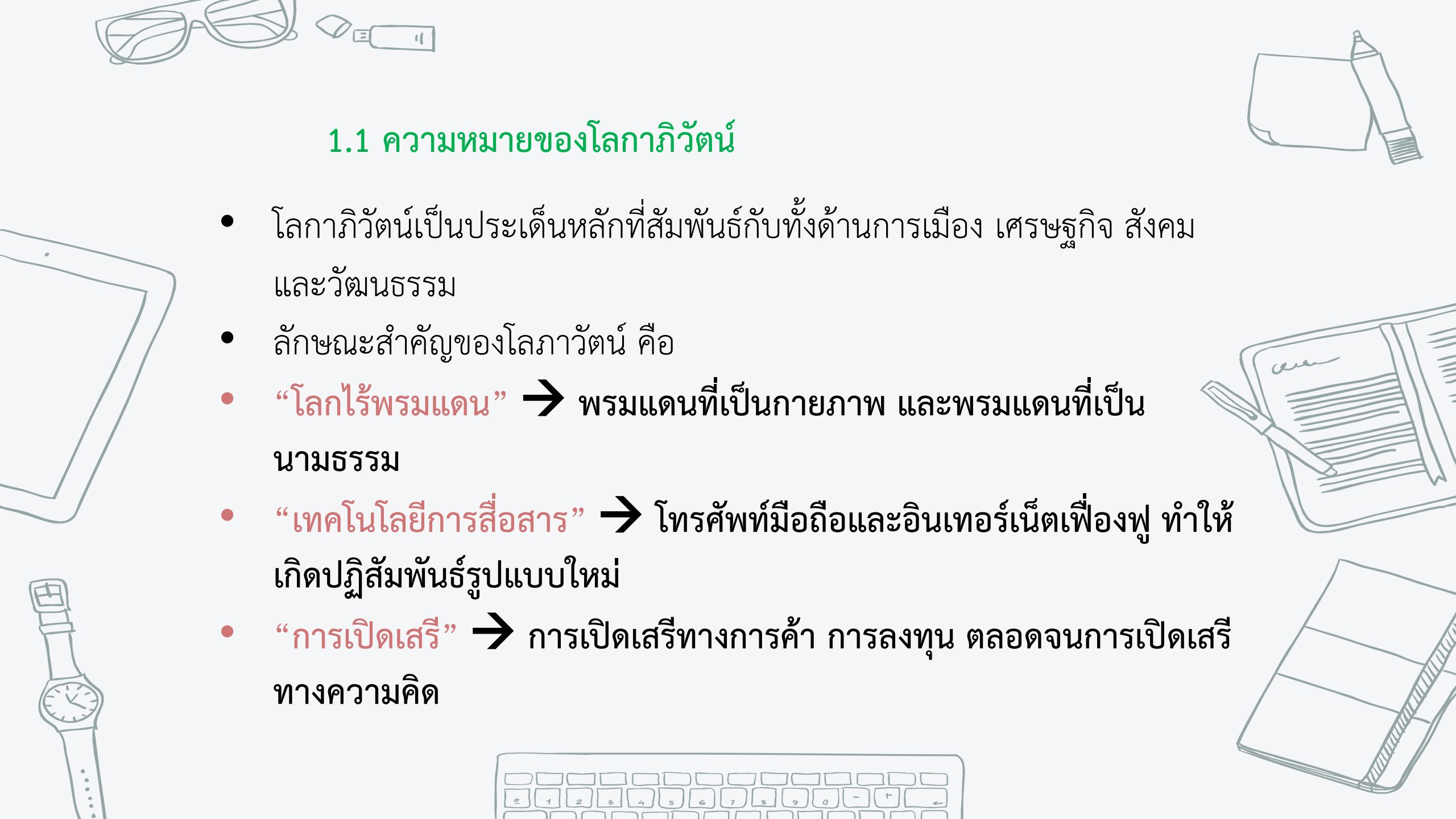
1.1 ความหมายของโลกาภิวัตน์

1.1 ความหมายของโลกาภิวัตน์

- โลกาภิวัตน์เกิดขึ้นจากการปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารในช่วงปลายศตวรรษที่ 20
- โลกาภิวัตน์ (Globalisation) หากแปลตามศัพท์คือ กระบวนการทำให้กลายเป็น “โลก”
- โลกาภิวัตน์ เป็นการทำให้โลกทั้งโลกแคบลงด้วยการเชื่อมโยงผ่านเทคโนโลยี ข้อมูล ข่าวสาร ทำให้ผู้คนที่อยู่ต่างพื้นที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ (ข้ามพรมแดน) และเวลาใดก็ได้ (ข้ามเวลา)
- การเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์นี้ทำให้ผู้คนต่างชาติ ต่างภาษาสามารถพบปะและแลกเปลี่ยนกันได้อย่างรวดเร็ว

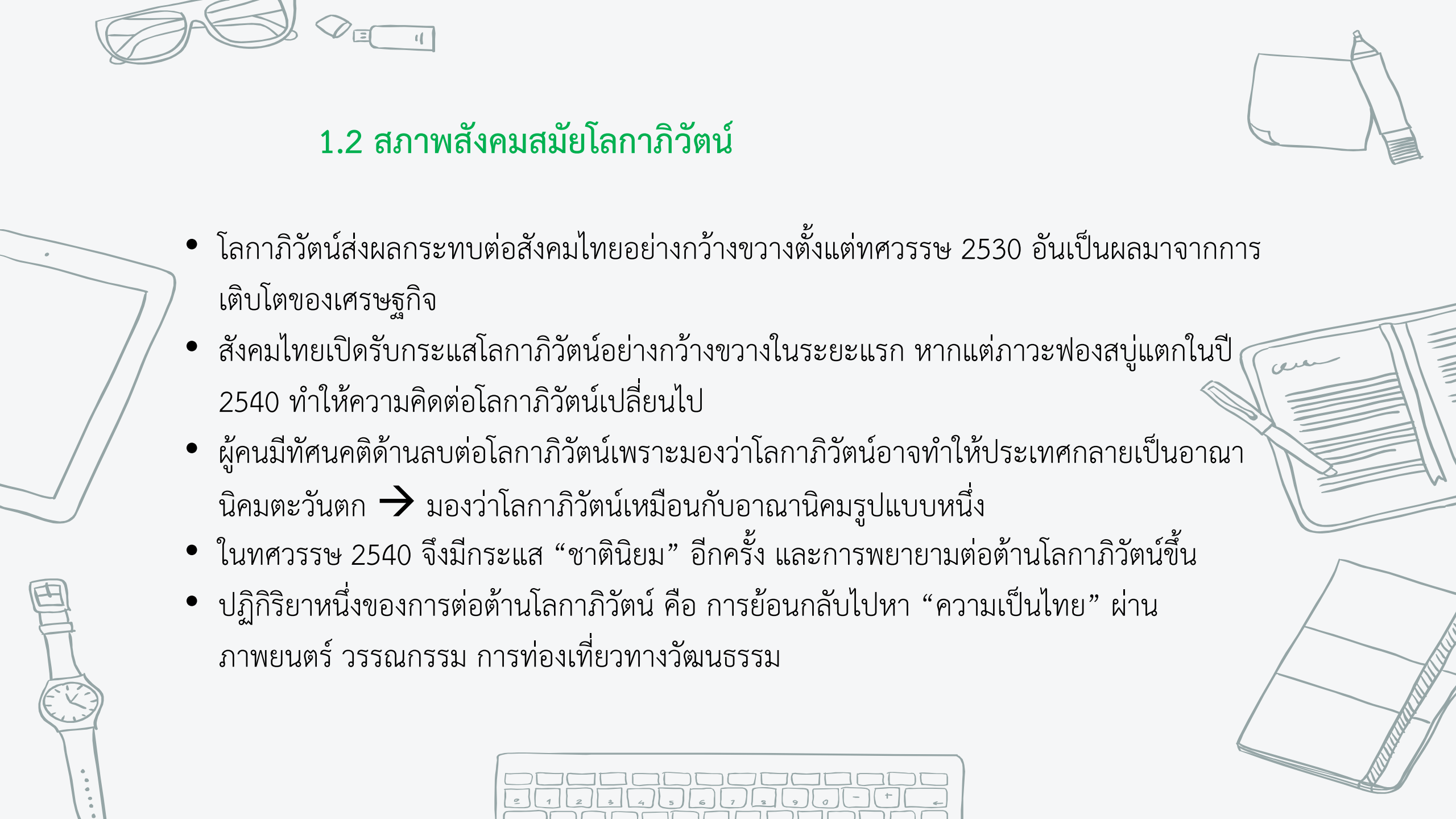

1.1 ความหมายของโลกาภิวัตน์

- โลกาภิวัตน์เป็นประเด็นหลักที่สัมพันธ์กับทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- ลักษณะสำคัญของโลกาภิวัตน์ คือ
- “โลกไร้พรมแดน” → พรมแดนที่เป็นกายภาพ และพรมแดนที่เป็นนามธรรม
- “เทคโนโลยีการสื่อสาร” → โทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตเฟื่องฟู ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์รูปแบบใหม่
- “การเปิดเสรี” → การเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน ตลอดจนการเปิดเสรีทางความคิด

1.2 สภาพสังคมสมัยโลกาภิวัตน์

1.2 สภาพสังคมสมัยโลกาภิวัตน์

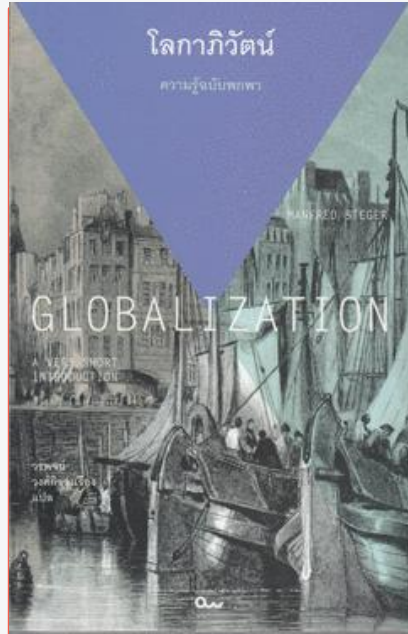
- โลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างกว้างขวางตั้งแต่ทศวรรษ 2530 อันเป็นผลมาจากการเติบโตของเศรษฐกิจ
- สังคมไทยเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างกว้างขวางในระยะแรก หากแต่ภาวะฟองสบู่แตกในปี 2540 ทำให้ความคิดต่อโลกาภิวัตน์เปลี่ยนไป
- ผู้คนมีทัศนคติด้านลบต่อโลกาภิวัตน์เพราะมองว่าโลกาภิวัตน์อาจทำให้ประเทศกลายเป็นอาณานิคมตะวันตก → มองว่าโลกาภิวัตน์เหมือนกับอาณานิคมรูปแบบหนึ่ง
- ในทศวรรษ 2540 จึงมีกระแส “ชาตินิยม” อีกครั้ง และการพยายามต่อต้านโลกาภิวัตน์ขึ้น
- ปฏิกริยาหนึ่งของการต่อต้านโลกาภิวัตน์ คือ การย้อนกลับไปหา “ความเป็นไทย” ผ่านภาพยนตร์ วรรณกรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.2 สภาพสังคมสมัยโลกาภิวัตน์

"ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย
ไทย เทียวเมืองไทย ร่วมใจ
ประหยัด"

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางความคิดสมัยโลกาภิวัตน์

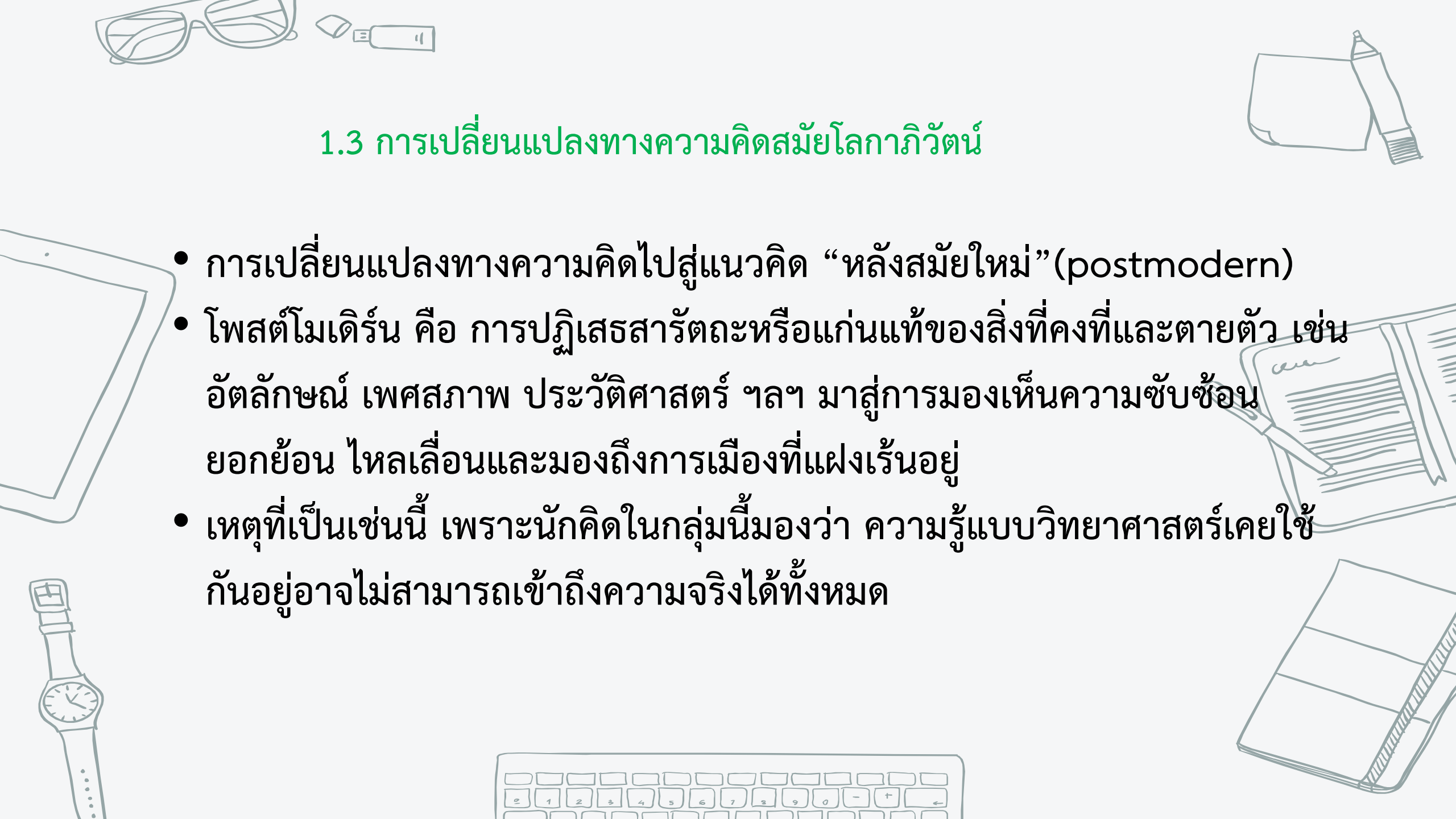

“โลกาภิวัตน์ส่งผลมากกว่า
กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ
วัฒนธรรม แต่ยังลึกได้เข้าไป
ในระดับจิตใจของผู้คน อันมีผล
ต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของแต่ละ
คน รวมถึงการสร้าง
อัตลักษณ์ใหม่ทั้งในระดับปัจเจก
และระดับสังคม”

Globalization: A Very Short Introduction

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางความคิดสมัยโลกาภิวัตน์

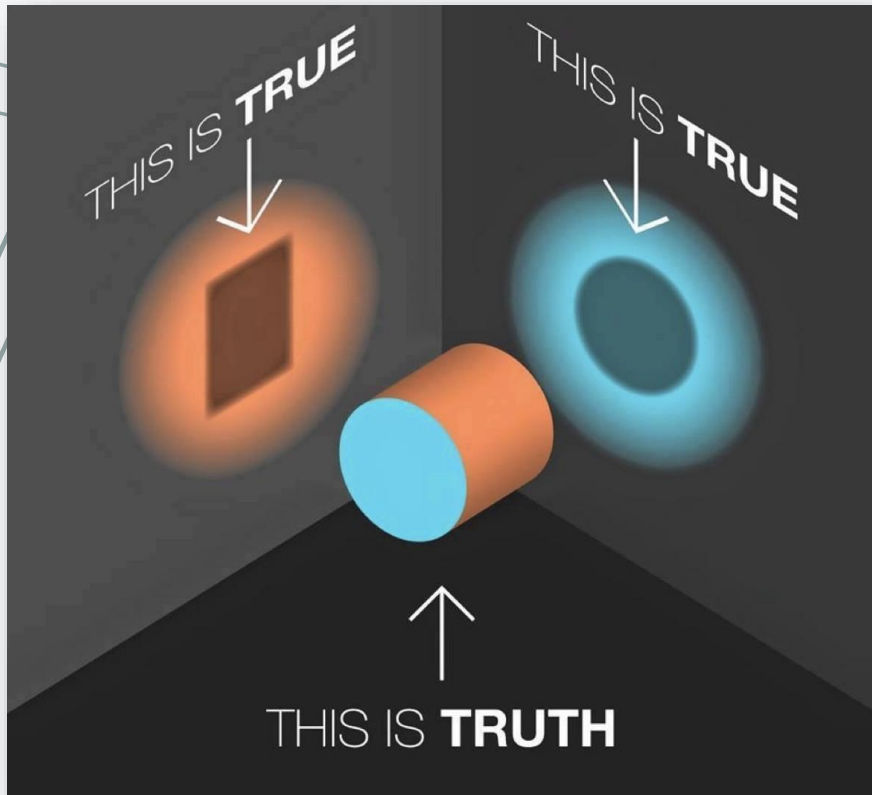

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางความคิดสมัยโลกาภิวัตน์

- การเปลี่ยนแปลงทางความคิดไปสู่แนวคิด “หลังสมัยใหม่”(postmodern)
- โพสต์โมเดิร์น คือ การปฏิเสธสารัตถะหรือแก่นแท้ของสิ่งที่คงที่และตายตัว เช่น อัตลักษณ์ เพศสภาพ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ มาสู่การมองเห็นความซับซ้อน ยอกย้อน ไหลเลื่อนและมองถึงการเมืองที่แฝงเร้นอยู่
- เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักคิดในกลุ่มนี้มองว่า ความรู้แบบวิทยาศาสตร์เคยใช้กันอยู่อาจไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ทั้งหมด

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางความคิดสมัยโลกาภิวัตน์

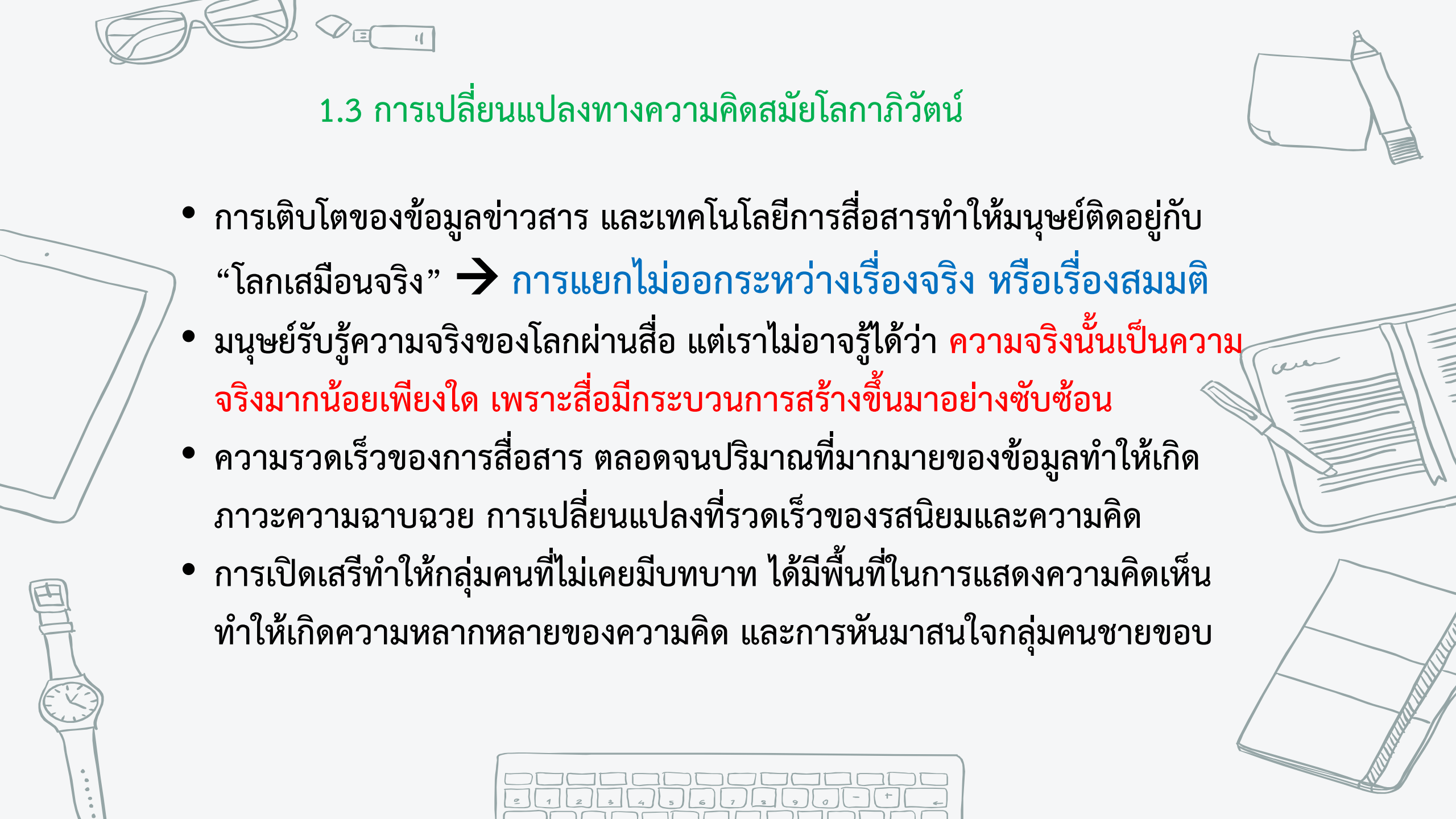

- สิ่งที่เกิดขึ้น คือ “ความจริง” ไม่เท่ากับ “ความเป็นจริง” เพราะเราเชื่อว่าในยุคปัจจุบัน “ความจริงคืออะไรเราไม่รู้” เพราะเราได้รับผ่านสื่อกลางต่างๆ อีกต่อหนึ่ง
- เกิดการสูญเสียอำนาจของการถือครองความรู้ และความสร้างความจริงแบบเดิม
- สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้คนแต่ละคนสามารถ “เลือกเชื่อ” และ “สร้าง” ความจริงในแบบของตนได้
- “ความจริงมีเพียงหนึ่งเดียว” จึงสูญสลายไป

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางความคิดสมัยโลกาภิวัตน์

- การตั้งคำถามไม่เพียงจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องความเป็นจริง แต่ยังสามารถกลับไปตั้งคำถามกับสิ่งที่เคยยึดถือ
- กฎระเบียบ
- เอกลักษณ์ vs อัตลักษณ์
- เพศสรีระ vs เพศสภาพ
- ฯลฯ
- สิ่งตามมา คือ “ระเบียบแบบแผน” “เหตุผล” และประเด็นอื่นๆ กลายเป็นสิ่งที่ถูกท้าทาย และยั่วล้อ

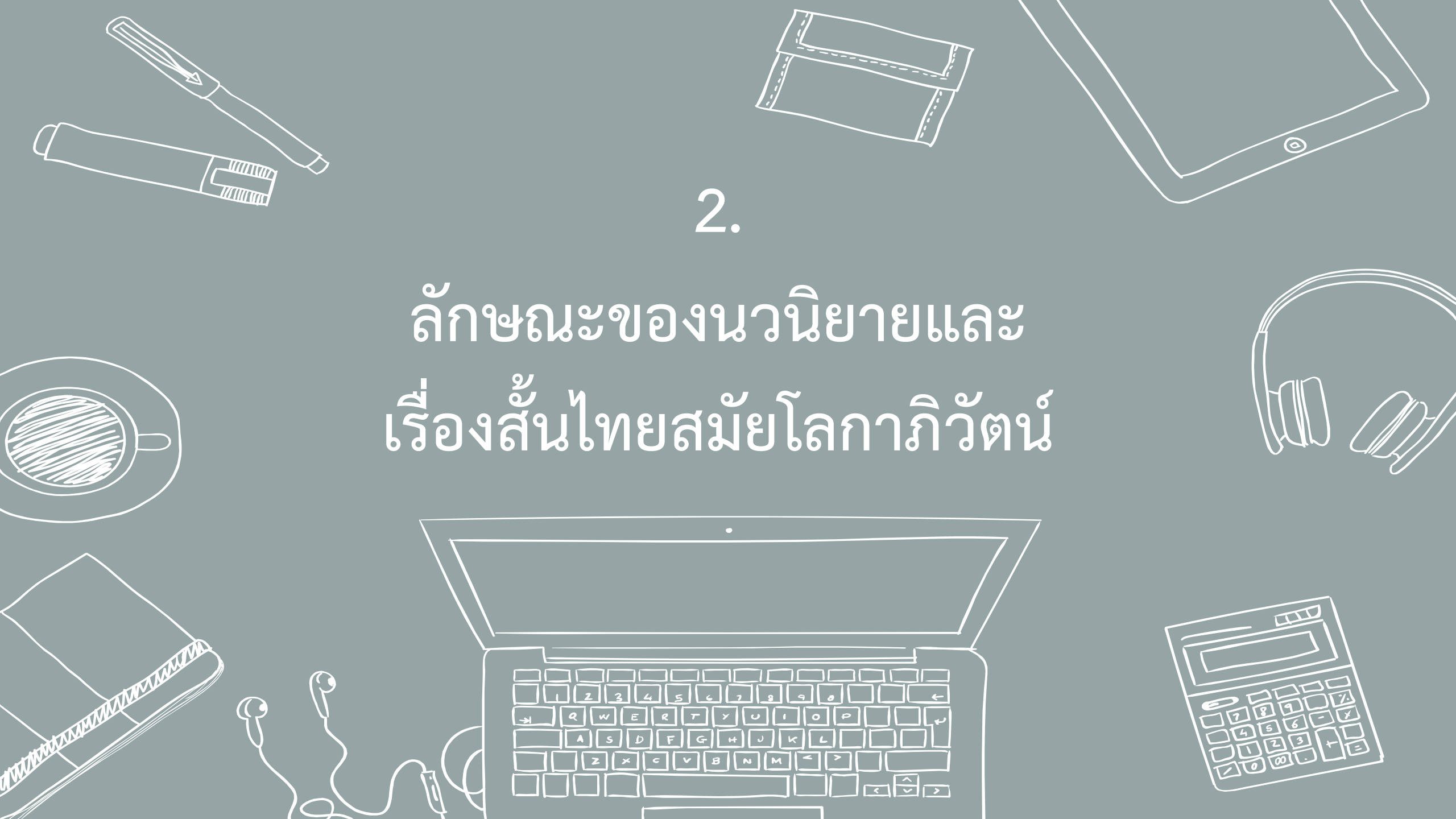
1.3 การเปลี่ยนแปลงทางความคิดสมัยโลกาภิวัตน์

- การเติบโตของข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้มนุษย์ติดอยู่กับ “โลกเสมือนจริง” → การแยกไม่ออกระหว่างเรื่องจริง หรือเรื่องสมมติ
- มนุษย์รับรู้ความจริงของโลกผ่านสื่อ แต่เราไม่อาจรู้ได้ว่า ความจริงนั้นเป็นความจริงมากน้อยเพียงใด เพราะสื่อมีกระบวนการสร้างขึ้นอย่างซับซ้อน
- ความรวดเร็วของการสื่อสาร ตลอดจนปริมาณที่มากมายของข้อมูลทำให้เกิดภาวะความฉาบฉวย การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของรสนิยมและความคิด
- การเปิดเสรีทำให้กลุ่มคนที่ไม่เคยมีบทบาท ได้มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความหลากหลายของความคิด และการหันมาสนใจกลุ่มคนชายขอบ

BIG CONCEPT

โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนย่อโลกให้แคบลงด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวล้ำ พรหมแดนต่างๆ ที่เคยกว้างไกลถูกบีบแคบลง มนุษย์สามารถติดต่อกันได้ง่ายดาย ทุกที่ ทุกเวลา และเปิดเสรีทางความคิด ลักษณะดังกล่าวทำให้ชีวิตมนุษย์ผูกพันกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างยิ่ง ส่งผลให้มนุษย์ในยุคนี้มีวิถีชีวิตคล้ายๆ กัน มีรสนิยมไม่ต่างกัน แต่เปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว หากในทางกลับกันกลับสร้างความรู้สึว่าเป็นปัจเจกและการปฏิสัมพันธ์ผ่านโลกเสมือน

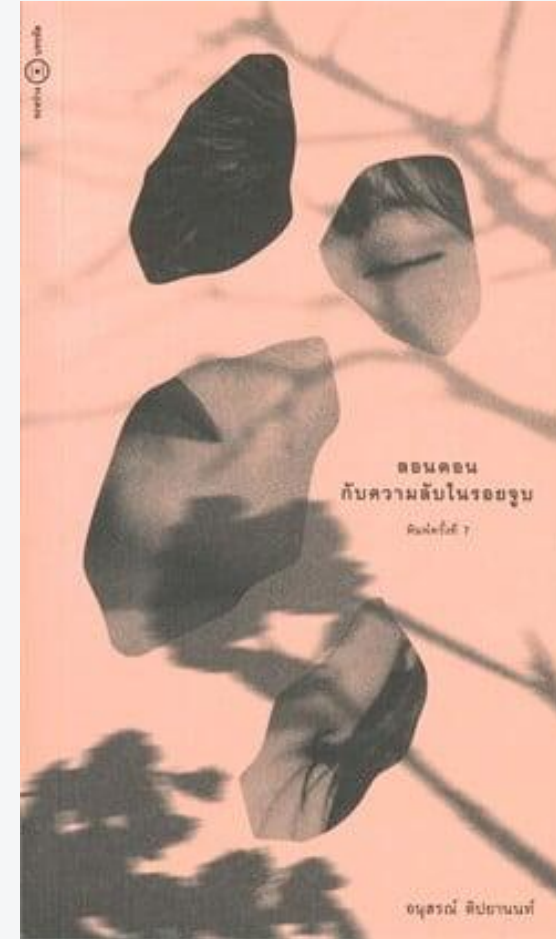
2.

ลักษณะของนวนิยายและ เรื่องสั้นไทยสมัยโลกาภิวัตน์

- การข้ามพรมแดนของโลกาภิวัตน์ทำให้วรรณกรรมไทยมีลักษณะไร้พรมแดน
- เมืองและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์เป็นเนื้อหาที่ได้รับการกล่าวถึงในวรรณกรรมทั้งในแง่บวกและลบ
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดวรรณกรรมในสื่อใหม่ คือ วรรณกรรมออนไลน์
- การเปิดเสรีในด้านความคิดและอิทธิพลความคิดจากแนวคิดโพสต์โมเดิร์นทำให้วรรณกรรมในยุคโลกาภิวัตน์มีพัฒนาการอย่างเด่นชัด ทั้งในแง่แนวคิด เนื้อหา กลวิธี และภาษา
- วรรณกรรมแนวทดลอง
- วรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถ์จรรยา
- “เมตาฟิชั่น”

1. การเกิดขึ้นของวรรณกรรมไร้พรมแดน

- กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วรรณกรรมไทยมิได้จำกัดเพียงตัวละครคนไทยและฉากเมืองไทยเท่านั้น
- องค์ประกอบในวรรณกรรมไทยที่ไร้พรมแดนเช่นนี้เป็นการเปิดความคิดไปสู่ความเป็นสากล ชี้นำประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ที่สัมพันธ์กับผู้คนอย่างหลากหลาย
- วรรณกรรมหลายเรื่องได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยไม่อาจแยกขาดจากบริบทสังคมโลก ตลอดจนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมไทยกับวรรณกรรมโลก

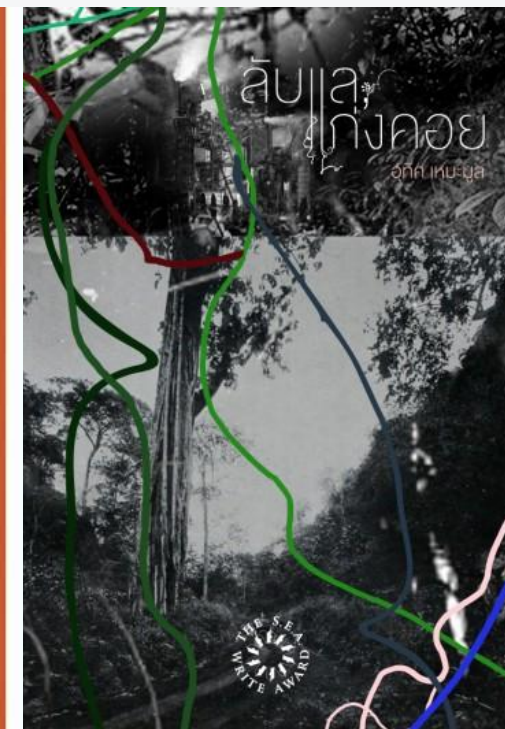
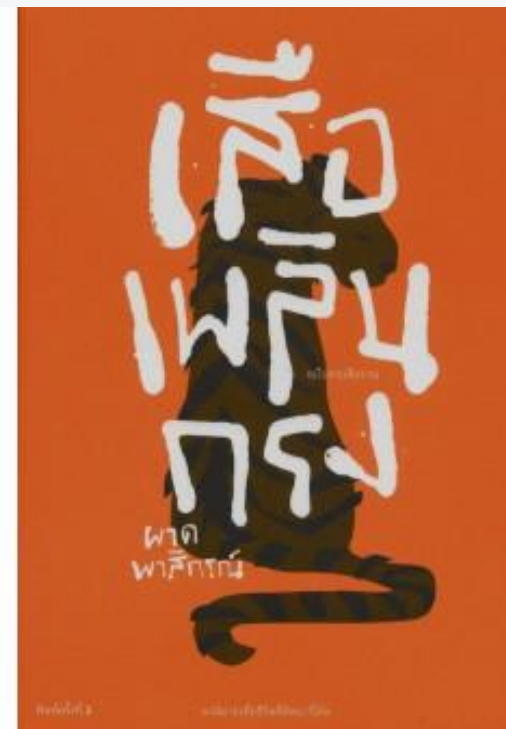
2. หลากหลายมิติของเมืองและปฏิสัมพันธ์ของผู้คน

- ทศวรรษ 2520 – 2530 เมืองโดยเฉพาะกรุงเทพฯ มักนำเสนอออกมาในแง่ลบ เป็นตัวร้ายที่ทำลายความสุข เต็มไปด้วยความแออัด และแสดงความโหยหาชนบท
- หากในยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเป็นเมืองครอบคลุมทุกที่ ตลอดจนพัฒนาการของเทคโนโลยี ทำให้การนำเสนอภาพเมืองเปลี่ยนไป
- ภาพเมืองที่นำเสนอมากเป็นเมืองที่มีความทันสมัย มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนถ่ายทอดภาพของสังคมบริโภคนิยม

2. หลากหลายมิติของเมืองและปฏิสัมพันธ์ของผู้คน

- แม้ปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์จะเชื่อมโยงผู้คนให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น แต่ในอีกมุมหนึ่ง ทำให้ผู้คนมีความโดดเดี่ยว เป็นปัจเจก และซับซ้อน → **วรรณกรรมจำนวนหนึ่งได้เน้นไปกล่าวถึงอารมณ์อันซับซ้อนของมนุษย์**
- ผู้คนยังผูกพันกับการบริโภคอย่างล้นหลาม การล้นทะลักของข้อมูลข่าวสารทำให้เกิด “ภาวะล้นเกิน” และไม่สามารถแยกตนเองจากกิจกรรมสองอย่างนี้ได้
- วรรณกรรมไทยในยุคนี้จึงได้วิพากษ์การบริโภคและการเสพสื่อที่ล้นเกินด้วย

3. การเกิดขึ้นของ “วรรณกรรมออนไลน์”

- ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ใช้ชีวิตในโลกเสมือนมากกว่า ทำให้สื่อกลางในการถ่ายทอดวรรณกรรม จากเดิมที่เป็นหนังสือ/กระดาษ ย้ายมาสู่พื้นที่ใหม่ → Cyberspace
- วรรณกรรมออนไลน์มีลักษณะของการสร้างและเสพที่แตกต่างไปจากเดิม
- ลักษณะสำคัญคือ พื้นที่ในการสร้างและเสพเปลี่ยนไปอยู่ในโลกออนไลน์ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้แต่งและผู้อ่านเกิดขึ้นได้รวดเร็ว

4. การเติบโตของวรรณกรรมวัยรุ่น

- นิยายในอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นกระแสทำให้เกิดนักอ่านและนักเขียนรุ่นเยาว์
- การเข้ามาของวรรณกรรมแฟนตาซีชุดแฮรี่ พอตเตอร์ทำให้เกิดกระแสการสร้างสรรคินิยายแฟนตาซีโดยนักเขียนไทย
- นอกจากนี้ ยังเกิดนิยายแจ่มใส โดยสำนักพิมพ์แจ่มใส ที่สร้างสรรค์เพื่อวัยรุ่นโดยเฉพาะ

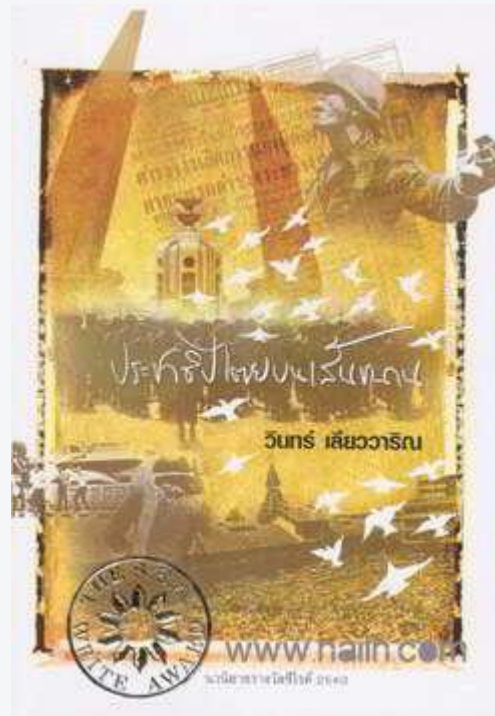
5 โพสต์โมเดิร์นกับความแปลกใหม่และหลากหลายของวรรณกรรมไทย

- แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นมีผลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมอย่างมาก ทำให้วรรณกรรมมีความแปลกใหม่ในด้านรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธี
- แนวคิดที่ส่งอิทธิพลสำคัญคือ การตั้งคำถามและท้าทายความคิดที่เป็นแบบแผนดั้งเดิม ตลอดจนการนำเสนอเรื่อง “ความจริง” เปลี่ยนแปลงไป
- ลักษณะของวรรณกรรมไทยตามแนวคิดโพสต์โมเดิร์น
- การปฏิเสธรูปแบบที่สมบูรณ์ อย่างเช่นโครงเรื่อง ตัวละคร ฯลฯ
- การล้อ เพื่อบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือ/อุดมการณ์บางอย่าง
- การสร้างความผสมผสานรูปแบบต่างๆ เข้าด้วยกัน หรือที่เรียกว่าเป็น สหบท (intertextuality) ท้าทายการตีความของผู้อ่าน
- การผสมผสานระหว่างความจริงและความมหัศจรรย์
- การวิพากษ์วิจารณ์เหตุผล

5. โพสต์ไม่ตรงกับความแปลกใหม่และหลากหลายของวรรณกรรมไทย

“วรรณกรรมแนวทดลอง”

- **วินทร์ เลียววาริณ** ได้สร้าง “วรรณกรรมแนวทดลอง” ที่มีการประสานระหว่างวรรณศิลป์ เข้ากับศาสตร์อื่นๆ เช่น ทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ
- การสร้างสรรค์ของวินทร์ทำให้รูปแบบของวรรณกรรมไทยมีความแปลกใหม่ ซึ่งสะท้อนรสนิยมที่เปลี่ยนไปของผู้คนยุคโลกาภิวัตน์

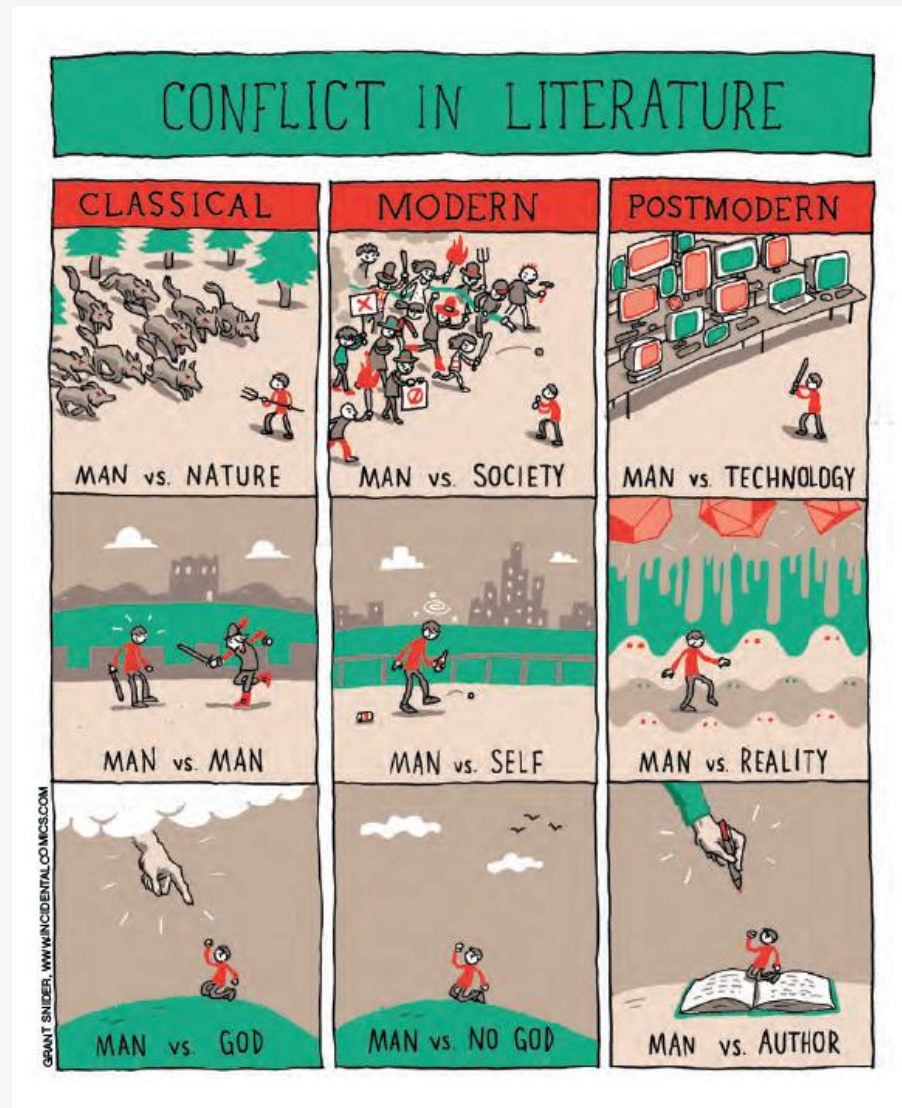
2.4 โพสต์ไม่ตรงกับความคิดใหม่และหลากหลายของวรรณกรรมไทย

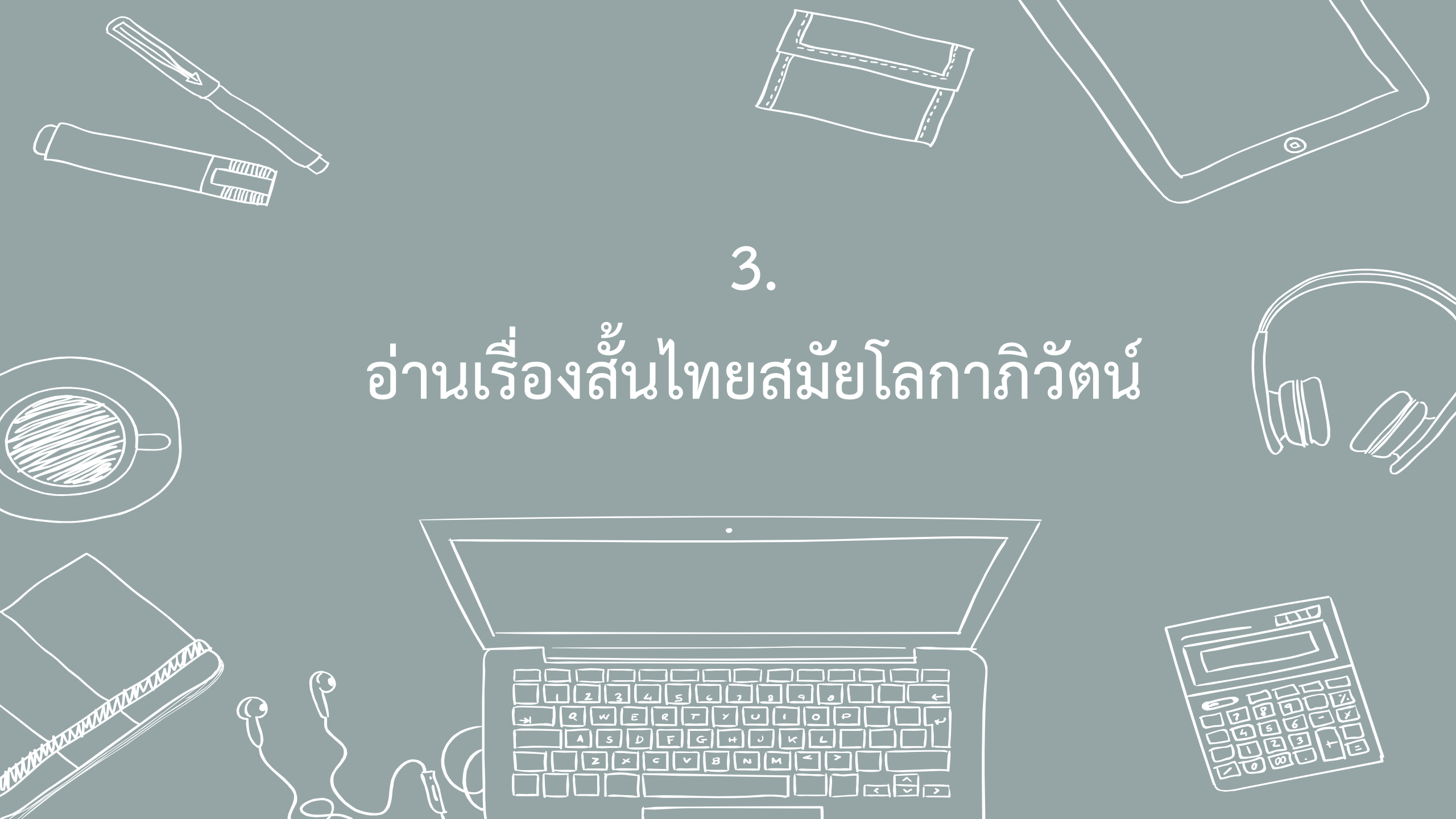
- ปราบดา หยุ่น เป็นนักเขียนอีกคนที่มีงานเขียนแนวทดลอง โดยเน้นการเล่นกับตัวภาษา
- รวมเรื่องสั้นชุด “ความน่าจะเป็น” เป็นตัวอย่างหนึ่งของการเล่นกับรูปแบบและเนื้อหาที่มีความแปลกใหม่

2.4 โพสต์โมเดิร์นกับความแปลกใหม่และหลากหลายของวรรณกรรมไทย

- “เมตาฟิชั่น” การตระหนักว่าเป็นเรื่องแต่ง เพื่อบอกว่าสิ่งที่นักเขียนเขียนอาจไม่ได้สะท้อนความจริงเสมอไป
- สะท้อนแนวความคิดการปะทะที่เปลี่ยนแปลงไปการปะทะระหว่างมนุษย์ (ในวรรณกรรม) กับผู้แต่ง
- **ลัทธิมหัศจรรย์ (Magical Realism)**
 - การผสมผสานระหว่างเรื่องสมจริงกับเรื่องมหัศจรรย์
 - การลัดวงจรระหว่างโลกแห่งเหตุผลและโลกแห่งความมหัศจรรย์
 - สะท้อนการทำลายของเหตุผล

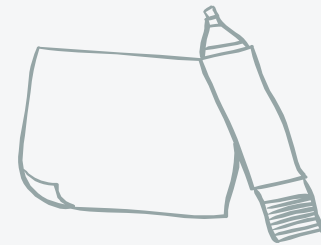

3.

อ่านเรื่องสั้นไทยสมัยโลกาภิวัตน์

อ่านเรื่องสั้น “ซู่” ของวินทร์ เลียววาริณ

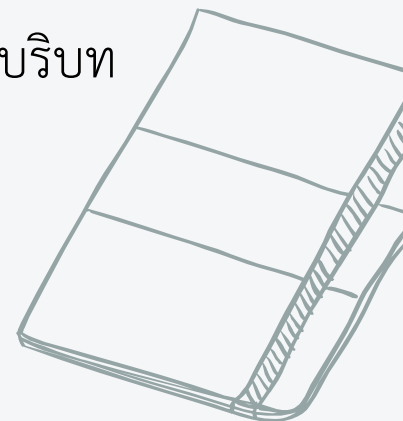

ประเด็นในการอภิปราย

1. กลวิธีการแต่งและการใช้ภาษาในเรื่องสั้นเรื่องนี้มีความโดดเด่นอย่างไร และมีผลต่อการนำเสนอเรื่องอย่างไร

2. เนื้อหาเรื่องนี้ตอนต้นได้กล่าวถึง “ความเป็นซู่” อย่างไร ต่อมาในตอนจบได้แสดงให้เห็นการหักมุมของคำว่าซู่อย่างไร

3. รูปแบบการแต่งและเนื้อหาของเรื่องสั้นเรื่องนี้สามารถตีความเชื่อมโยงเข้าไปกับบริบททางสังคมได้อย่างไร

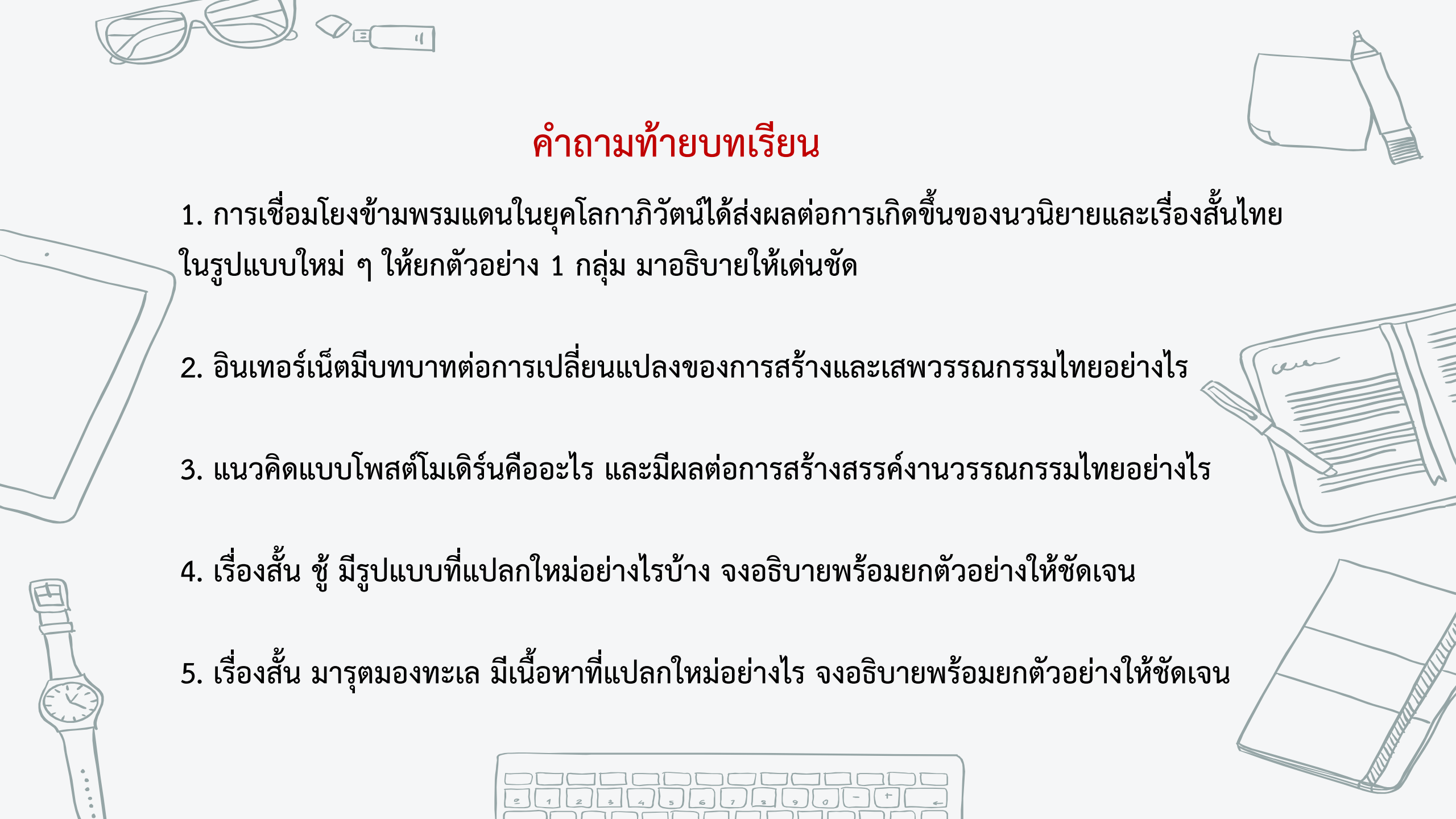

อ่านเรื่องสั้น “มารุตมองทะเล” ของปราปดา หยุ่น

ประเด็นในการอภิปราย

1. เรื่องสั้นเรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร และมีความแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากเรื่องสั้นที่เคยศึกษามาอย่างไรบ้าง จงอธิบาย
2. ตัวละคร “ผม” พยายามบอกว่าความจริงที่นักเขียนนำเสนอ นั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และคิดว่าเรื่องนี้ต้องการสื่อให้เห็นถึงประเด็นใด
3. เรื่องสั้นเรื่องนี้จึงกล่าวถึงคำว่า “ไส้ติ่ง” เพื่อจุดประสงค์ใด
4. นักศึกษาคิดว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้สามารถตีความให้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมได้อย่างไร

คำถามท้ายบทเรียน

1. การเชื่อมโยงข้ามพรมแดนในยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของนวนิยายและเรื่องสั้นไทยในรูปแบบใหม่ ๆ ให้ยกตัวอย่าง 1 กลุ่ม มาอธิบายให้เด่นชัด
2. อินเทอร์เน็ตมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของการสร้างและเผยแพร่วรรณกรรมไทยอย่างไร
3. แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์นคืออะไร และมีผลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมไทยอย่างไร
4. เรื่องสั้น ชู้ มีรูปแบบที่แปลกใหม่อย่างไรบ้าง จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้ชัดเจน
5. เรื่องสั้น มารุตมองทะเล มีเนื้อหาที่แปลกใหม่อย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้ชัดเจน